

# บทที่ 1

## บทนำ

### 1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเจริญทางวิชาการและเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ ของโลกยุคโลกาภิวัตน์ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและเศรษฐกิจของทุก ๆ ประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย ด้วย จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาของชาติให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งถือเป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของชาติ เพื่อสร้างคนที่เป็นทรัพยากรที่สำคัญของชาติให้เป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจในการดำรงชีวิต การอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากร ที่มีอยู่อย่างจำกัด การพัฒนา การเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ทำให้เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่างและมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้และมีความสุขในการดำรงชีวิตให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมโลกมีศักยภาพพร้อมที่จะแข่งขันและพร้อมที่จะร่วมมือกันอย่างสร้างสรรค์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2545 ได้กำหนดให้การศึกษายเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดการสภาพแวดล้อม การศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ซึ่งได้กำหนดให้สถานศึกษามีบทบาทในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ รวมถึงจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน เป็นประโยชน์ในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ รวมถึงการประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่องผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆอย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน โดยผู้สอนอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ

เรียนรู้ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้และสามารถสร้างองค์ความรู้ได้เอง สามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้มาแล้วเข้ากับสิ่งที่เรียนรู้ใหม่ได้ ทำให้ผู้เรียนเข้าใจสามารถสร้างองค์ความรู้ได้เองและนำไปใช้ประโยชน์ ในชีวิตจริงโดยคำนึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 และมาตรา 27 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่กำหนดให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำหลักสูตรแกนกลาง กำหนดเรื่องการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2551)

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลาและเป็นการมองโลกเชิงระบบที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและยั่งยืนของการพัฒนา โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆมาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน ควบคู่ไปกับการกระทำที่ไม่เบียดเบียนกัน การแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความร่วมมือปรองดองกัน ในสังคมจะสร้างสายใยเชื่อมโยงคนในภาคต่างๆ ของประเทศเข้าด้วยกัน สร้างสรรค์พลังในทางบวก นำสังคมไปสู่ความสามัคคี จึงถือว่าเป็นการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ภายใต้อิทธิพลโลกาภิวัตน์ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงจะช่วยให้ นักเรียนเกิดทักษะเกี่ยวกับกระบวนการทำงานกลุ่ม สามารถนำความรู้ ทักษะ ค่านิยม ไปใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของนักเรียนได้ ทำให้นักเรียนเห็นคุณค่าและตระหนักใน ความสำคัญของการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของความพอเพียง ที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับผู้เรียน โดยตรง อีกทั้งนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติตน ตลอดจนการปลูกฝัง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการใช้จ่ายอย่างคุ้มค่า การประหยัด อดออม อันเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข (กรมวิชาการ, 2544) ดังนั้นเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางในการดำเนินชีวิตของประชาชนทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัวชุมชนจนถึงระดับประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง ซึ่งสอดคล้องกับวาระแห่งชาติพ.ศ.2552 ที่มี การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่หลักสูตร เข้าห้องเรียน เพื่อประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตที่มีสุข สมดุล และยั่งยืน อย่างแท้จริง โดยมีเงื่อนไขสำคัญคือ ความรู้ ความรอบคอบ การเชื่อมโยงความรู้ การมีคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ขยัน ไม่โลภ ไม่ตระหนี่ รักความเป็นไทย (พวงทอง อ่อนจรัส, 2552)

การนำเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในกระบวนการจัดการศึกษาเพื่อนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่ระบบโรงเรียนสามารถทำได้ 3 ลักษณะด้วยกันได้แก่ 1. ระบบบริหาร

สถานศึกษาเป็นการนำมาใช้ในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรในโรงเรียน 2. การจัดการเรียนการสอนที่ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในหลักสูตรโดยการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การสร้างหน่วยการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3. การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในด้านการแนะแนว และกิจกรรมนักเรียนทั้งในเรื่องของลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด หรือในรูปโครงการ ชมรม ค่าอาสา ซึ่งในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่โรงเรียนทั้งสามลักษณะนั้น การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสมสำหรับสถานศึกษาซึ่งสามารถจัดทำได้ด้วยตนเองเป็นรูปธรรมและเป็นระบบนั้น การจัดทำหลักสูตรครูผู้สอนสามารถทำได้โดยมีรูปแบบการจัดทำสาระการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงดังนี้ รูปแบบที่ 1 การจัดทำหลักสูตรในลักษณะของสาระการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ รูปแบบที่ 2 การจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง รูปแบบที่ 3 การนำเนื้อหาสาระและกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงบูรณาการในหน่วยการเรียนรู้ที่ทำได้แล้ว (ปรียานุช พิบูลสรารุช, 2549)

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมได้กำหนดเรื่องการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบรรจุไว้ในหลักสูตรที่ชัดเจน ทั้งนี้มีเหตุผลเนื่องจากนโยบายการจัดการศึกษาแห่งชาติที่ต้องการปรับปรุงการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจึงได้กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานขึ้นแล้วให้สถานศึกษาจัดทำสาระของหลักสูตร โดยผนวกการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การจัดการเรียนการสอน โดยการวิเคราะห์ความเกี่ยวข้องกับสาระเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไรบ้าง เพื่อพัฒนาสาระการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงให้ตอบสนองต่อความต้องการแก้ท้องถิ่น ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่สำคัญของสถานศึกษาทุกแห่งพึงต้องปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสอนที่สอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรม (ปรียานุช พิบูลสรารุช, 2549) อย่างไรก็ตามการออกแบบสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำเป็นต้องวิเคราะห์จากหลักสูตรแกนกลางจึงถือเป็นเรื่องที่ไม่ง่ายนัก ต้องอาศัยความเข้าใจในบริบทของชุมชน ทักษะทางภาษา การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดที่มีความเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไรบ้าง แต่สิ่งสำคัญที่เป็นหัวใจหลักของการสร้างสาระการเรียนรู้ก็คือ จะต้องเป็นหลักสูตรที่สร้างความสำเร็จที่เกิดจากความร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการเลือกสรรเนื้อหาและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกันเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนา เกิดความภาคภูมิใจ และนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมี คุณภาพ (ลัดดา ศิลาน้อย, 2552)

ปัจจุบันหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม พุทธศักราช 2551 กำหนดให้เน้นหลักสูตรอิงมาตรฐาน (Standards – Based Curriculum) เน้นหลักสูตรที่มีมาตรฐาน

การเรียนรู้เป็นเป้าหมายหรือกรอบทิศทางในการกำหนดเนื้อหา ทักษะกระบวนการ การจัดกิจกรรม การเรียนการสอน ซึ่งองค์ประกอบของหลักสูตรอิงมาตรฐานประกอบด้วยวิสัยทัศน์ หลักการ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้และ ตัวชี้วัด 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ (Unit of Learning) เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในแบบหลักสูตรอิงมาตรฐาน เพราะ เป็นส่วนที่จะนำมาตราฐานไปสู่การปฏิบัติในการเรียนการสอนอย่างแท้จริง ทุกองค์ประกอบของ หน่วยการเรียนรู้ต้องเชื่อมโยงกับมาตรฐานการเรียนรู้ องค์ประกอบที่สำคัญของหน่วยการเรียนรู้อิง มาตรฐานคือหัวเรื่องหรือชื่อหน่วยการเรียนรู้ (Theme) มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น สาระสำคัญของ หน่วยการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ ชิ้นงาน/ภาระงาน และการประเมินผล ซึ่งการจัดทำหน่วยการ เรียนรู้อิงมาตรฐานมีข้อดีคือมีเป้าหมายการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ วางแผนการจัดประสบการณ์การ เรียนรู้ การวัดและประเมินผล ที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ใน หลักสูตรแกนกลางตามตัวชี้วัดของแต่ละชั้นปี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

โดยทั่วไปการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน ครูส่วนใหญ่มักจะสอนอิงตำราต่าง ๆ มากกว่าที่จะจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามที่หลักสูตรกำหนด หรืออีกนัย หนึ่ง ครูผู้สอนมักจะคิดว่าในวิชาที่รับผิดชอบ ตนจะสอนอย่างไร มากกว่าที่จะคิดว่าจะให้ผู้เรียน เรียนรู้ได้อย่างไร บางส่วนก็คิดว่าจะทำอะไรบ้างในการจัดการเรียนรู้สำหรับวิชาที่รับผิดชอบ จะต้องใช้สื่ออุปกรณ์อะไรบ้างในการจัดการเรียนรู้ จะมอบหมายงานอะไรให้ผู้เรียน มากกว่าที่จะ คิดว่าผู้เรียนต้องการเรียนรู้อะไร ต้องการเรียนรู้อย่างไร เพื่อให้มีความรู้ความสามารถตามเป้าหมาย หรือตามมาตรฐานการจัดการศึกษาที่กำหนด และจะนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์อย่างไร (เฉลิม พักอ่อน, 2552) เมื่อพิจารณาแล้วพบว่าการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยจัดทำ หน่วยการเรียนรู้แบบย้อนกลับ (Backward Design) เป็นหนึ่งคำตอบที่จะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มี คุณภาพตามที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด เนื่องจากการออกแบบย้อนกลับ จะเน้นความ เข้าใจของผู้เรียนเป็นสำคัญ ช่วยส่งผลให้ผู้เรียนจดจำเรื่องนั้นได้นาน สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับ อย่างเข้าใจนั้นมาใช้ได้ทุกเวลาเมื่อต้องการ การออกแบบหน่วยการเรียนรู้แบบย้อนกลับ(Backward Design) มีองค์ประกอบได้แก่ 1. การกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ 2. กำหนดหลักฐานของการเรียนรู้ ได้แก่ ชิ้นงาน ภาระงาน 3. กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน การสร้างหน่วยการเรียนรู้แบบ ย้อนกลับเริ่มจากกำหนดเป้าหมายและหลักฐานการคิดย้อนกลับสู่จุดเริ่มต้น กิจกรรมแต่ละขั้นเป็น บันไดสู่หลักฐานและเป้าหมายการเรียนรู้ (ลัดดา ศิลาอ่อน, 2552) จากองค์ประกอบและ กระบวนการดังกล่าวจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างมีทักษะกระบวนการ ส่งผลให้เรียนรู้ อย่างเข้าใจและคงทน บรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์ และเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน

การที่จะนำหน่วยการเรียนรู้แบบย้อนกลับ (Backward Design) ไปสู่ผู้เรียนได้นั้นจะต้องใช้วิธีการสอนหรือวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจ นำไปปฏิบัติ และประยุกต์ใช้ได้จริงนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยการสอนแบบเปิด (Open Approach) เป็นวิธีการทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการคิด เนื่องจากการสอนด้วยการสอนแบบเปิด (Open Approach) เป็นการสอนที่มุ่งเตรียมผู้เรียนด้วยสถานการณ์ปัญหาที่มีลักษณะปัญหาแบบเปิดที่มีความเป็นไปได้หลากหลายที่จะสนองความต้องการ ความสนใจ หรือความสามารถในการพัฒนาวิธีการคิดที่แตกต่างของแต่ละคน ในขณะเดียวกันก็เป็นปัญหาที่กระตุ้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ และสืบเสาะในการหาแนวทางในการแก้ปัญหาและสามารถสร้างปัญหาใหม่จากปัญหาค้างกล่าว ด้วยประสบการณ์ในการแก้ปัญหา (สุลัดดา ลอยฟ้า, 2552) และเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่อาศัยทักษะกระบวนการคิดค่อนข้างมากทั้งครูผู้สอนเองและตัวนักเรียน ซึ่งจะเน้นในเรื่องการเปิดความคิดของผู้เรียนให้ผู้เรียนได้คิดกว้าง คิดหลากหลาย และคิดสร้างสรรค์มากที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้ตามบริบทของเนื้อหา นอกจากนี้เป้าหมายของการจัดการสอนด้วยการแบบเปิด (Open Approach) ยังสนับสนุนกิจกรรมการคิดสร้างสรรค์โดยมุ่งที่ตัวนักเรียนและกระบวนการคิดไปพร้อมๆกัน ในขณะเดียวกันก็เป็นรูปแบบการสอนอีกหนึ่งที่มีวิธีจัดกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิชาที่เรียนกับผู้เรียน โดยเปิดกว้างสำหรับแนวทางการแก้ปัญหาที่หลากหลาย (ไมตรี อินทรประสิทธิ์, 2552) ซึ่งจากงานวิจัยของ เพชรรัตน์ จงนิมิตสถาพร, 2547 พบว่าการสอนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ด้วยวิธีแบบเปิด (Open Approach) เรื่องศาสนา ในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนให้ความสนใจและร่วมมือในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ โดยนักเรียนได้พัฒนาทักษะกระบวนการคิดที่หลากหลาย และพัฒนาทักษะกระบวนการกลุ่ม การอภิปราย และการนำเสนอผลงาน รวมถึงงานวิจัยของไพจิตร บ้านเหล่า (2551) พบว่า การจัดการสอนโดยวิธีการแบบเปิด (Open Approach) เป็นวิธีการสำคัญ ที่สามารถสร้างและพัฒนาทักษะกระบวนการคิดของนักเรียนได้ดี มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้เรียนรู้จากการคิด และลงมือปฏิบัติจริงด้วย “การเรียนรู้จากสมองและสองมือ” ซึ่งเป็นการฝึกทักษะการคิด สามารถแก้ปัญหา และเป็นคนมีเหตุผล

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาหน่วยการเรียนรู้แบบย้อนกลับ (Backward Design) ในสาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ หน่วยการเรียนรู้ที่ 10 เรื่องชีวิตสุขี ตามวิถีพอเพียง ด้วยการสอนแบบเปิด (Open Approach) กระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิด โดยการกำหนดสถานการณ์ปัญหา การสืบเสาะหาข้อมูลเพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหาโดยอาศัยประสบการณ์ที่มีอยู่ สถานการณ์ใหม่ที่พัฒนาขึ้นมากว่าเดิมที่มีอยู่เดิมโดยอาศัยพื้นฐานจากกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสืบเสาะหาข้อมูล เพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหา พัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ให้นักเรียนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการเรียน คิดเป็นและแก้ปัญหาโดยใช้ทักษะ

กระบวนการคิดวิเคราะห์เป็น อันสอดคล้องกับเป้าหมายหลักของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2551

## 2. คำถามการวิจัย

การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้แบบย้อนกลับ (Backward Design) เรื่องชีวิตสุชี ตามวิถีพอเพียง ด้วยการสอนแบบเปิด (Open Approach) ช่วยส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้อย่างไร

## 3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้

3.1 เพื่อพัฒนาหน่วยการเรียนรู้แบบย้อนกลับ (Backward Design) เรื่องชีวิตสุชี ตามวิถีพอเพียง โดยใช้รูปแบบการสอนด้วยการสอนแบบเปิด (Open Approach) ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ระดับประถม

3.2 เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนในหน่วยการเรียนรู้เรื่องชีวิตสุชี ตามวิถีพอเพียง ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ระดับประถมให้นักเรียนร้อยละ 80 มีทักษะการคิดวิเคราะห์ร้อยละ 70 ขึ้นไป

3.3 เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการเรียนรู้ด้วยการสอนแบบเปิด (Open Approach) ในหน่วยการเรียนรู้แบบย้อนกลับ (Backward Design) เรื่องชีวิตสุชี ตามวิถีพอเพียง ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ระดับประถมให้นักเรียนร้อยละ 70 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนร้อยละ 70 ขึ้นไป

## 4. ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้ประกอบไปด้วย

### 4.1 กลุ่มเป้าหมาย

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ระดับประถม จำนวน 38 คน

### 4.2 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

#### 4.2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

- 1) หน่วยการเรียนรู้แบบย้อนกลับ (Backward Design)
- 2) แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยการสอนแบบเปิด (Open Approach)

#### 4.2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

- 1) ทักษะการคิดวิเคราะห์
- 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

#### 4.3 เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

หน่วยการเรียนรู้แบบย้อนกลับ (Backward Design) เรื่องชีวิตสุขีตามวิถี พอเพียง มีทั้งหมด 9 เรื่องด้วยกัน ได้แก่

- 1) ปลุกฝังภูมิคุ้มกัน
- 2) สร้างสรรค์วัฒนธรรมพอเพียง
- 3) เลี้ยงชีพด้วยความพอประมาณ
- 4) มองการณ์ด้วยเหตุผล
- 5) สร้างคนมีภูมิคุ้มกัน
- 6) ยึดมั่นคุณธรรม
- 7) นำเศรษฐกิจไทยก้าวหน้า
- 8) ภูมิปัญญาของท้องถิ่น
- 9) โครงการแผ่นดินพอเพียง

#### 4.4 ระยะเวลาทำการศึกษาวิจัย

ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2553

#### 5. นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้มีนิยามศัพท์เฉพาะดังต่อไปนี้

5.1 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ซึ่งสรุปได้ดังนี้

- 5.1.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป
- 5.1.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับความพอเพียงนั้น
- 5.1.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ

5.2 หน่วยการเรียนรู้แบบย้อนกลับ (Backward Design) หมายถึง หน่วยการเรียนรู้ที่มีการบูรณาการเนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่องชีวิตสุขี ตามวิถีพอเพียง โดยมีลักษณะเป็นเอกเทศในตัวเอง การกำหนดเป้าหมายของหน่วยการเรียนรู้รูปแบบการสอน

แบบนี้ ผู้สอนสามารถย้อนกลับไปได้โดยประกอบด้วยขั้นตอนในการจัดการทำหน่วยการเรียนรู้ ดังนี้

- 5.2.1 วิเคราะห์และระบุมาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด
- 5.2.2 กำหนดผังมโนทัศน์ และชื่อหน่วยการเรียนรู้
- 5.2.3 กำหนดสาระสำคัญ
- 5.2.4 กำหนดสาระการเรียนรู้ความรู้ ทักษะ / กระบวนการ คุณลักษณะ
- 5.2.5 กำหนดชิ้นงาน / ภาระงาน
- 5.2.6 กำหนดประเด็นและเกณฑ์การประเมิน
- 5.2.7 กำหนดเวลาเรียน
- 5.2.8 วางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

5.3 รูปแบบการสอนแบบเปิด (Open Approach) หมายถึง การสอนที่ฝึกให้นักเรียนได้ใช้กระบวนการคิดที่หลากหลาย เป็นวิธีการสอนที่ครูต้องใช้ความคิด และหาวิธีการที่จะให้นักเรียนได้เปิดความคิดให้หลากหลาย โดยใช้รูปแบบสถานการณ์ปัญหาต่าง ๆ ให้มีลักษณะที่เป็นปัญหาแบบเปิดกระตุ้นการคิดของผู้เรียน นักเรียนจะมีคำตอบจากประเด็นปัญหาอย่างกว้างขวาง รวมถึงมีแนวแก้ปัญหาหรือมีการตั้งปัญหาขึ้นมาใหม่เพื่อค้นหาความชัดเจนของคำตอบ ซึ่งขั้นตอนของการสอนแบบเปิด (Open Approach) ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

5.3.1 ขั้นเตรียมการ เป็นขั้นเพื่อให้เกิดความพร้อมที่จะทำกิจกรรมต่อไป แล้วเกิดการเปิดความคิดในช่วงเตรียมการ

5.3.2 ขั้นจัดกระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนคือ

1) เป็นการสร้างสถานการณ์ปัญหากำหนดปัญหา เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนนำเสนอปัญหาให้นักเรียนได้เผชิญปัญหา โดยผู้สอนไม่ได้แนะวิธีการแก้ปัญหาให้กับนักเรียน โดยลักษณะปัญหาปลายเปิดมี 3 ชนิดคือ 1. กระบวนการเปิด มีวิธีการแก้ปัญหาที่ถูกต้องหลากหลาย 2. ผลลัพธ์เปิดมีคำตอบที่ถูกต้องหลายคำตอบ 3. แนวทางพัฒนาการเปิด

2) การแก้ปัญหาเป็นขั้นตอนการสืบเสาะหาวิธีเพื่อนำไปสู่แนวทางในการแก้ปัญหา

3) การขยายปัญหาเป็นขั้นตอนการขยายสู่ปัญหาใหม่โดยอาศัยฐานจากปัญหาเดิมและพิจารณาขั้นตอนการแก้ปัญหา

5.3.3 ขั้นสรุปผลจากการเรียนรู้ เป็นการสรุปเนื้อหาสาระจากการทำกิจกรรมที่ใช้สถานการณ์ปัญหาทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอดของตนเองและสามารถเชื่อมโยง

องค์ความรู้ไปสู่สถานการณ์ปัญหาอื่น ๆ ได้ สามารถเลือกใช้กิจกรรมที่หลากหลายเช่น ผังมโนทัศน์ แผนภูมิความรู้

5.4 ทักษะการคิดวิเคราะห์ (Analysis) หมายถึง ทักษะการคิดเป็นความสามารถทางสติปัญญาที่สลับซับซ้อน ที่ใช้ในการแสวงหาข้อมูลที่เป็นเหตุและผล การจัดกระทำข้อมูล แปลความหมายข้อมูล เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาหรือสถานการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้น โดยอาศัยความรู้เดิมและประสบการณ์เดิมผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ และเข้าใจกระบวนการคิดของตนเอง มีเหตุผล เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล เปรียบเทียบกับสถานการณ์ต่างๆ และคิดวิเคราะห์เรื่องราวต่างๆ ได้ สามารถเลือกปฏิบัติหรือเลือกเชื่อในสิ่งที่ถูกต้องได้ วัดได้จากแบบสอบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์รูปแบบปรนัย 4 ตัวเลือกจำนวน 30 ข้อ ผู้วิจัยใช้วิธีสร้างแบบสอบวัดโดยใช้รูปแบบสถานการณ์ปัญหา มีการกำหนดเกณฑ์การประเมินการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ร้อยละ 80/70 หมายถึง นักเรียนร้อยละ 80 มีทักษะการคิดวิเคราะห์ ร้อยละ 70 ขึ้นไป

5.5 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง คะแนนจากการใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นในรูปแบบอัตนัย จำนวน 10 ข้อ และปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ โดยมีเกณฑ์การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ที่กำหนดร้อยละ 70/70 คือ นักเรียนร้อยละ 70 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนร้อยละ 70 ขึ้นไป

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ในการวิจัยนี้มีประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับดังต่อไปนี้

6.1 ได้ข้อมูลที่ช่วยให้ครูได้แนวทางการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้แบบย้อนกลับ (Backward Design) ในเรื่องที่ตนเองสนใจ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนของนักเรียนให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น

6.2 นักเรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์ และสืบเสาะในการหาแนวทางในการแก้ปัญหาเป็นพื้นฐานสำหรับการเรียนรู้ในชั้นสูงต่อไป

6.3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ระดับประถม มีนวัตกรรมในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ด้านการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้แบบย้อนกลับ (Backward Design) ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และรูปแบบการสอนแบบเปิด (Open Approach) ซึ่งจะเป็นต้นแบบของนวัตกรรมทางการศึกษาต่อไป

